
Prikaz

Nedim Čirić

**MUHAMED OMEROVIĆ: VREDNOVANJE PEDAGOŠKOG RADA U ŠKOLI:
SUSRET S METODIČKOM PRAKSOM***

Prof. dr. sc. Muhamed Omerović izvanredni je profesor na Odsjeku pedagogije i psihologije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli i autor mnoštva publikacija u području odgojnih znanosti. Knjigu *Vrednovanje pedagoškog rada u školi: susret s metodičkom praksom* objavio je krajem 2014. godine u Tuzli. Ovaj rukopis predstavlja značajan doprinos na polju pedagogije, ulazeći u širi kontekst metodoloških koncepcija vrednovanja pedagoškog rada škole kao odgojno-obrazovne ustanove. Knjiga je interdisciplinarnog karaktera, jer povezuje više znanstvenih oblasti integriranih kroz fenomen kvalitete i njenog vrednovanja u školi, koja je ključni fokus bavljenja autora. Posebno mjesto i važnost autor pridaje kvaliteti ne samo nastavnog nego ukupnog pedagoškog rada u školi, koji obuhvaća širi korpus elemenata za vrednovanje pedagoških procesa, stanja, ishoda i sl. koji se manifestiraju u sustavu rada odgojno-obrazovne ustanove. Pored toga, knjiga predstavlja iskorak u suvremenom pristupu metodologiji vrednovanja kvalitete, tretira različite aspekte moderne logike pedagoške prakse i stvara jasan uvid u povezanost kvalitete odgojno-obrazovnog i nastavnog rada. Knjiga se pojavljuje u vrijeme kada su u Bosni i Hercegovini aktualne reforme svih razina institucijskog školstva, te pruža nove spoznaje o formama evaluacije kvalitete pedagoškog rada svih sudionika u sustavu odgojno obrazovne ustanove kao što je škola. Pored toga što smatram kako ova knjiga predstavlja neuobičajeno i poticajno akademsko i stručno djelo, koje je korisno svima koji se bave ili se planiraju baviti pedagoškim i nastavnim radom u odgojno-obrazovnom sustavu, ona je naročito vrijedna stručnim suradnicima pedagozima i

* Omerović, Muhamed (2014). *Vrednovanje pedagoškog rada u školi: susret s metodičkom praksom*, Tuzla: Off-set, 290 str.; 24 cm

defektolozima, kao i direktorima zbog upravljanja i nadzora kvalitete pedagoškog rada škole. Imajući u vidu činjenicu da se razvoj naučnog života i univerzitetskih studija u suvremenom svijetu odvija veoma brzo i pred sve svoje aktere postavlja cijeli niz ozbiljnih zahtjeva, u nastavnoj i pedagoškoj praksi, svakim danom javljaju se i novi izazovi kako pred nastavnicima tako i pred učenicima i roditeljima. Zbog toga se nameću i same potrebe za razvojem sve više novih i moderno obrazovanih kadrova, kako za istraživački rad u znanosti, tako isto i za rad u struci različitih profila profesionalnih zanimanja. Znanstveno-istraživački rad i obrazovni rad usko su povezani i neraskidivi. Bez kvalitetnog znanstvenog rada ne može biti ni odgovarajućeg kvaliteta obrazovnog rada, naročito promatrano u kontekstu pedagogije, koja konstantno traga za novim odgovorima na mnoga pitanja iz same pedagoške prakse i čiji je cilj stalno unaprjeđenje kvalitete u odgojno-obrazovnom radu.

Koncept rukopisa konstruiran je iz dva smisleno povezana dijela. Prvi dio predstavlja teorijsku elaboraciju kvalitetne škole, školske dokimologije i sl., dok drugi dio predstavlja susret s metodičkom praksom, koji pored teorijske elaboracije obuhvaća i koncepte i modele predstavljene kroz priloge iz same nastavne prakse. Jedno od važnih pitanja koje zauzima posebno mjesto u knjizi je bavljenje upravljanjem procesima kvalitetne škole. Autor jasno i nedvosmisleno pruža odgovor na ključno pitanje, koje se odnosi na kriterije kvalitete vrednovanja pedagoškog rada škole kao i kriterije vrednovanja kvalitete nastavnog rada. Pored teorijskih elaboracija koje se oslanjaju na kvalitetnu školu i školsku dokimologiju, autor je u priložima rukopisa ponudio brojne inventare, instrumente, baterije testova, nastavne pripreme, skalare, upitnike, grafikone, skice i mape kako bi samim studentima približio uvid u pedagošku i metodičku praksu, ali kako bi ih ponudio i samom nastavnom osoblju i stručnim suradnicima zbog olakšavanja rada u pedagoškoj i nastavnoj praksi. Posebnu pažnju autor u knjizi posvećuje pisanju programa za nastavni i pedagoški rad. U tom kontekstu, autor je ponudio primjere godišnjih programa rada direktora, stručnih suradnika pedagoga i psihologa, defektologa, te istaknuo primjere godišnjeg programa rada nastavnika. Značajan dio rukopisa autor je posvetio i metodologiji izrade godišnjeg programa rada škole, koji je po uzoru na model Pedagoškog zavoda Tuzlanskog kantona predstavio u kontekstu važnog dokumenta bez kojeg je nezamisliv rad škole.

Problematika ove knjige također tretira i važan aspekt transformacije tradicionalnog obrazovanja i tradicionalnog školstva s aspekta interne i eksterne reforme. S tim u vezi autor ističe suštinsku metodologijsku osnovu kako uspostaviti i održati kvalitetu pedagoškog rada u školi, od nivoa učenja i poučavanja do nivoa suradnje s lokalnom zajednicom. Kako bi usmjerio i uveo sve aktere odgojnog rada, autor u knjizi posebno potencira pitanje školskog odgoja, u odnosu na neophodnost, nužnost i značaj kvaliteta u radu škole, s aspekta svakog pojedinca i škole u kojoj se on odgaja, kao i društva u cjelini. S obzirom da temelj suvremenog sustava odgoja i obrazovanja čini vrednovanje kvalitete rada, autor ističe aspekte kvalitete kroz sve aspekte kvalitetne škole kao odgojno obrazovne institucije, te posebno naglašava ulogu kvalitetnog stručnog kadra, kompetentnih nastavnika i stručnih suradnika, koji trebaju posjedovati neophodne kompetencije za rad s djecom i mladima.

Značaj, ulogu i funkcije kontinuiranog procesa vrednovanja pedagoškog rada škole autor ističe kao ključno polazište za sve razvojne promjene suvremene škole kao institucije, što je okrenuta društvu i potrebama pojedinca. Kroz kategoriju »pedagoški rad škole«, autor potencira, kao važnu, ulogu učenika u procesu vrednovanja pedagoškog rada u školi, ističući navedenu kategoriju važnim kriterijem vrednovanja u ukupnoj kvaliteti obrazovanja i dovodeći ga u kontekst onoga što William Glasser nudi idejom knjige *Nastavnik u kvalitetnoj školi*. Govoreći o institucijama za vrednovanje rada škole, naglašava značaj standarda kao uvjeta za vrednovanje te obrazlaže SWOT analizu - instrument za samovrednovanje. Osvrće se na karakteristike i preduvjete neophodne za kvalitetnu školu Glassera i naglašava kako i na koji način proći put i dostići kvalitetu pedagoškog rada u školi. Pored toga, autor pravi osvrt na osobine i kompetencije nastavnika u kvalitetnoj školi, što je i razumljivo s obzirom da i sam sudjeluje u izobrazbi budućih stručnih suradnika i nastavnog kadra za rad u institucijama odgoja i obrazovanja. Kroz osvrt na pedagošku i metodičku kompetentnost, autor u knjizi ističe važnu ulogu nastavnika i stručnih suradnika kroz odrednice kvalitete, kako bi budući i sadašnji nastavni kadar i stručni suradnici bili spremni pripremati kompetentne učenike za život i rad u učećoj civilizaciji i dobu novih informacijskih tehnologija. Pored razrađenih modela planiranja i programiranja rada škole, kroz ponuđene

koncepte programa rada stručnih suradnika, direktora i bibliotekara škole, autor se detaljnije dotiče i pitanja školske dokimologije i njene uloge u kvaliteti rada škole. Iako se rijetko tko od didaktičara i metodičara bavi pitanjem vrednovanja, praćenja i ocjenjivanja kao pojedinačnih elemenata u ukupnoj evaluaciji pedagoškog rada škole, autor se posebno osvrće i na značaj vrednovanja svih odvijajućih procesa pedagoškog rada škole. Vrednovanje pedagoškog rada škole autor povezuje i s kvalitetom rada škole kao institucije, oslanjajući se na Meyerove ideje promovirane knjigom *Što je dobra nastava?*. U tom smislu, autor kategoriju vrednovanje pedagoškog rada ne usmjerava isključivo prema kriterijima za evaluaciju i vrednovanje kvalitete nastave, već govori o aspektima vrednovanja koji obuhvaćaju širi korpus procesa, a koji čine okosnicu onoga što predstavlja pedagoški rad škole. Snagom znanstvenog iskaza, autor upućuje na činjenicu o potrebi diferencijacije vrednovanja pedagoškog rada u odnosu na dvije ključne karakteristike: a) vrednovanje ishoda procesa učenja i poučavanja (znanje, vještine, kompetencije i sl.) i b) vrednovanje samih procesa učenja i poučavanja (načini, putevi, forme, oblici ostvarenja ishoda). U ovom dijelu, autor suptilno uvodi čitaoca u funkcije, teškoće, vrste, tehnike, metode i kriterije ocjenjivanja i vrednovanja.

Drugi dio rukopisa autor je posvetio pedagoškoj i metodičkoj praksi, u kojem čitaocu predstavlja kako izgleda život i rad u školskom sustavu. Ovaj dio posebno je značajan za nastavnike i stručne suradnike iz prakse, jer sam po sebi nudi nove koncepcije koji se mogu integrirati kroz pozicije i profesionalne uloge koje oni već obavljaju u sustavu odgoja i obrazovanja. Također, susret s metodičkom praksom naročito je važan za studente nastavničkih fakulteta, pedagoških fakulteta, naročito studentima pedagogije-psihologije, ali i drugih edukacijskih fakulteta, koji u sklopu svoje izobrazbe obavljaju pedagošku i metodičku praksu u školi, kako bi se uveli u odgojno-obrazovni rad škole, metodologiju izrade godišnjeg programa rada škole, metodologiju praćenja i vrednovanja kvalitete rada škole i sl. U ovom dijelu rukopisa, autor se posebno posvetio analizi sadržaja i objašnjavanju namjene, svrhe i funkcije korištenja pedagoške dokumentacije u nastavnoj praksi školskog sustava. Autor daje prikaze, skice, sheme i slike pedagoške dokumentacije, kao što su: sadržaj razredne knjige, matične knjige, svjedočanstva i diplome, učeničke knjižice, dosje učenika, ljetopis škole,

pedagoški karton učenika, dosje nastavnika i sl. Pored toga, autor nudi prikaz pojedinih dijelova zakonskih i podzakonskih akata i pravilnika koji su na snazi (zakoni o osnovnom i srednjem obrazovanju, pedagoški standardi, pravilnici o disciplinskoj i materijalnoj odgovornosti učenika, etički kodeks nastavnika, pravilnik o stručnom usavršavanju nastavnika i stručnih suradnika i sl.). Navedenu pedagošku dokumentaciju autor čitaocu približava postupno i sustavno, s namjerom da se kroz uvid u pedagošku dokumentaciju u školskom sustavu, razumiju tipovi suradnje i obaveze koje iz takve suradnje proizlaze između škole kao institucije, Pedagoškog zavoda Tuzlanskog kantona i Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona. Nadalje, autor sustavno nudi prikaze različitih modela pismenih priprema nastavnika za nastavni proces, kao i primjere modela organizacije nastavnog rada u okviru pojedinih nastavnih sustava. Pored toga, ponuđeni su i različiti instrumentariji, upitnici i skalari za opservaciju kvalitete nastavnog sata i sl. Kao pedagoški radnik kojega prati bogat znanstveno-istraživački rad i pedagoško iskustvo, autor ciljano ima namjeru pomoći i olakšati proces učenja studentima, ali tako isto i nastavnicima i stručnim suradnicima u školskom sustavu, kako bi se procesi vrednovanja i samovrednovanja pedagoškog rada škole odvijali što uspješnije. Iako koncept gotovog modela pedagoške i metodičke prakse za studente nije jasno ponuđen, u ovom dijelu rukopisa autor ipak otkriva osnovne informacije o tome što pedagoška i metodička praksa podrazumijevaju, kao obaveza za studente nastavnčkih, pedagoških i drugih edukacijskih fakulteta. Ističe se da je svrha i funkcija pedagoške i metodičke prakse da se na najbolje, najsvrsishodnije i najučinkovitije načine odgovori i udovolji zahtjevima novih paradigmi u obrazovanju učitelja, nastavnika i profesora. U tom smislu, autor predlaže da pedagoška i metodička praksa budu organizirani kao modul koji će zahvatiti didaktičko-metodičke radionice, simulacije pedagoških situacija, studije slučaja, studije literature, studije interpersonalnih odnosa, vlastito eksperimentiranje, otkrivanje i stvaralaštvo, medijsko istraživanje, stvaranje bibliografije i panel diskusije, rad s kamerom i računalom, izradu didaktičko-nastavnih filmova i sl. Time je autor naglasio da pedagoška i metodička praksa uključuje različite mogućnosti da se studenti kao budući nastavnici, profesori, pedagozi-psiholozi i defektolozi uključe u školsku praksu i njezin studij. Pored toga navodi se kako studenti, kao budući pedagoški djelatnici, trebaju upoznati unutarnju i vanjsku stranu škole kao institucije, tj. ono

što čini mikroorganizaciju i makroorganizaciju škole, a kako bi bili osposobljeni za aktivno učešće u izazovnim uvjetima odgojno-obrazovnog rada školskog sustava. Za uspješan nastavni rad, studenti trebaju upoznati vanjsku i unutarnju strukturu nastave, kao i ključne odrednice kvalitetnog nastavnog rada. Time autor studente postupno upoznaje o bitnim zahtjevima koji će se, tijekom obavljanja vlastitih profesionalnih uloga u školskom sustavu, pred njima naći, a tiče se slijedećeg: kako se obavlja planiranje nastavnog rada te im istovremeno nudi koncepte godišnjih, mjesečnih i tjednih planova nastave, koje vrste priprema nastavnik obavlja prije neposrednog početka nastavnog sata, kako se obavlja izbor i selekcija nastavnih oblika, metoda nastavnog rada, nastavnih sredstava i tehničkih pomagala, te koja je uloga nastavne tehnologije. Autor posebno naglašava odgovornost pozicije nastavnika kroz vlastitu profesionalnu ulogu u školskom sustavu, te istovremeno ističe da studenti nakon obavljene pedagoške i metodičke prakse (hospitiranjem u osnovnoj ili srednjoj školi) trebaju biti osposobljeni za slijedeće: a) samostalno vođenje pedagoške dokumentacije (razredne knjige, matične knjige, pedagoški karton i dosje, svjedočanstva i diplome, učeničke knjižice i sl.), b) samostalno planiranje, pripremanje, organizaciju i realizaciju nastave, c) pravilnu uporabu temeljne pedagoške i didaktičko-metodičke terminologije u pedagoškom i nastavnom radu, d) dijagnosticiranje osnovnih problema i poteškoća koje se javljaju u procesu poučavanja, e) primjena zakona i pravilnika iz oblasti osnovnog, odnosno srednjeg obrazovanja, f) sudjelovanje u radu stručnih organa u školi, g) aktivno učešće u savjetodavnom odgojnom radu s učenicima, h) aktivno učešće u radu svih školskih aktivnosti s kolegama nastavnicima, i) prepoznavanje mjesta i uloge nastave u obrazovnom i školskom sustavu, j) ostvarivanje propisanih ciljeva i zadatka nastave, k) prepoznavanje metodičko-didaktičkog značaja suvremene nastave i povezivanje izvedbenog programa s općim planom i programom, l) korištenje stečenog stručnog znanja i njegovo didaktiziranje i metodičko koncipiranje, modeliranje i pripremanje za proces poučavanja tokom nastave, m) povezivanje teorijskih saznanja o pedagogiji, didaktici i metodici s praktičnim nastavnim radom u školi, n) prepoznavanje i analiziranje raskoraka između metodičke teorije i prakse, o) kritičko analiziranje slabih i dobrih strana tradicionalnih i suvremenih didaktičko nastavnih sustava, p) kritičko analiziranje prednosti i nedostataka kod različitih oblika nastavnog rada, r) kritičko analiziranje prednosti i nedostataka kod različitih

metoda nastavnog rada, s) kritičko analiziranje prednosti i nedostataka kod uporabe različitih nastavnih sredstava i tehničkih pomagala u nastavnom radu, t) izradu kreativnih didaktičkih materijala za uporabu u nastavnom radu, u) suradnju s direktorom, pedagogom i drugim kolegama u školi, v) suradnju s institucijama od značaja za pedagoški rad kao i lokalnom zajednicom i sl.

Naposljetku, vrijedi navesti kako je knjiga pisana analitički, ističe idejnu kreativnost autora u spajanju teorije i prakse, ali i naglašava cilj i svrhu vlastitog pojavljivanja i postojanja u vremenu aktualne reforme svih nivoa institucijskog školstva, a to je da pomogne nastavnicima, stručnim suradnicima, ali i samim studentima koji se spremaju da u svojem budućem zanimanju obavljaju što kvalitetnije ulogu učitelja, nastavnika, pedagoga-psihologa, socijalnih radnika i defektologa u školi, te da se upoznaju s školom kao odgojno-obrazovnom institucijom, aktivnostima kojima se škola bavi, učešćem u tim aktivnostima i pedagoškom dokumentacijom koja je sastavni dio obveza i radnih zadataka što proizlaze iz profesionalnih uloga samog školskog sustava. Rukopis sam po sebi predstavlja intenciju da svim profesionalcima i pedagoškim radnicima pruži naputke kako i na koji način poboljšati rad škole, kvalitetu života u školi i rad s djecom školskog uzrasta, čime se zapravo ulazi u sferu integralne kvalitete obrazovanja mladih za kvalitetu života društvene zajednice u cjelini.